

يَقْظَةٌ* وَتَحْرُورٌ*

محمد الفيتوري^١

يا أخي في الأرضِ في كُلِّ وَطَنٍ
إِنِّي هَدَمْتُ* جُدْرَانَ* الوَهْنِ*
أنا حُرٌّ رَعَمَ* قُضبانِ* الزَّمنِ

يا أخي في الشَّرْقِ في كُلِّ سَكَنٍ*
إِنِّي مَرَّقْتُ* أَكْفَانَ* الدُّجَى*
أنا حَيٌّ خالِدٌ رَعَمَ* الرَّدَى*

مَحْوُ الدَّلَّةِ :

ولَقِينا مِنْ أذاهُ ما لَقِينا
أَوْ نَكُنْ عِشْنا حُفاةً* بائِسينا*
وَ مَحونا* وَضَمَّةً* الدَّلَّةِ فينا

إِنْ نَكُنْ سِرْنا* عَلى الشُّوكِ سِنِينا*
إِنْ نَكُنْ بِنْنا* عِراةً* جاعِينا
فَلَقَدْ تُرْنا* عَلى أَنْفِنا

١- شاعرٌ إفريقيٌّ معاصِرٌ من مواليد «السودان»

يَقْظَةً وَتَحَرُّرٌ:

مَا تَرَاهَا مَلَأَ الْأُفُقَ صَدَاهَا*؟!
بَعْدَ أَنْ تَاهَتْ* عَلَى الْأَرْضِ وَتَاهَا*

الْمَلَائِينُ أَفَاقَتْ* مِنْ كَرَاهَا*
خَرَجَتْ تَبْحَثُ عَنِ تَارِيخِهَا

يَا أَخِي:

لَسْتُ أُعْجِبُوتُهَا* أَوْ مِوِيَاهَا*

قُمْ تَحَرَّرْ مِنْ تَوَابِيَتْ* الْأَسَى

الْوَطَنُ لَنَا:

وَهُمْ أَخْتَارُوا* ثَرَاهَا* كَفْنَا
وَسَيَقْضِي وَلَدِي مِنْ بَعْدِنَا
فَهِيَ مَا كَانَتْ لِقَوْمٍ غَيْرِنَا

هَاهُنَا وَارَيْتُ* أَجْدَادِي هُنَا
فَسَأَقْضِي* أَنَا مِنْ بَعْدِ أَبِي
وَسَتَبْقَى أَرْضُ إِفْرِيقَالِنَا

(١) مَا تَرَاهَا... = أَمَا تَرَاهَا...؟!:

(٢) الضمير في «تاهت» يرجع إلى «الملايين» و في «تاه» إلى «تاريخ»

الْمُنَادَى

﴿ يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ ﴾
﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ﴾
اللَّهُمَّ، صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ
﴿ رَبَّنَا، آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ﴾
رَبِّ، إِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ

أَسْئَلُهُ :

- ما الحرفُ الَّذي جاء في الآية لِنِداءِ «داوُدَ»؟
- ماذا نُسَمِّي حرفَ «يا»؟
- ماذا نُسَمِّي الشَّخْصَ أو الاسمَ الَّذي تُناديه*؟

«منادى» اسمى است که پس از حروف ندا می آید. مهم ترین حروف ندا عبارتند از: «یا، ا، وا».

بدانیم

قد يُحَدَفُ حرفُ النِّداءِ إذا دَلَّ عليه دليلٌ.
﴿ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَن هَذَا ﴾
﴿ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ ﴾

بیشتر بدانیم

أنواع المنادى

المنادى المضاف

١

لِلْمُلاحِظَةِ ثُمَّ لِالإِجَابَةِ :

يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، أَسْأَلُكَ التَّجَاةَ.

إِغْفِرْ لِي يَا خَيْرَ الْغَافِرِينَ. يَا صَادِقَ الْوَعْدِ، أَنْجِرْ وَعْدَكَ.

– عَيْنَ الْمُنَادَى فِي الْعِبَارَاتِ السَّابِقَةِ.

– عَيْنَ إِعْرَابِ الْمُنَادَى.

– مَتَى يَأْتِي الْمُنَادَى مَنْصُوبًا؟

«منادى» هنگامی که «مضاف» باشد، منصوب می شود :

مانند : يا عبدَ الله، يا أبا القاسم.

بدانیم

به آیه کریمه زیر توجه کنیم :

﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ﴾

پروردگارم، مرا برپا کننده نماز قرارده.

بیشتر بدانیم

– عَيْنَ الْمُنَادَى.

هرگاه منادی، مضاف به «باء متکلم» باشد، جایز است که حرف باء

حذف شود :

يَا رَبِّ = يَا رَبِّي (ای پروردگارم) یا قوم = يَا قَوْمِي (ای قوم من)

بدانیم

– عَيْنَ إِعْرَابِ الْمُنَادَى.

لِلْمَلَا حِظَّةٍ ثَمَّ الْإِجَابَةُ :

يا الله، اِرْحَمْنَا .

يا محمدُ(ص)، أَنْتَ خَيْرُ الْمُرْسَلِينَ .

يا فاطمةُ(س)، أَنْتِ سَيِّدَةُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ .

– عَيْنِ الْمُنَادَى . – هل المنادى منصوبٌ ظاهراً؟

– ما حركةٌ آخِرُ كُلِّ مِنْ «الله»، «محمد» و «فاطمة»؟

«منادى» هرگاه اسم «عَلَم» باشد، مبنی بر ضم و محلاً منصوب است.

بدانیم

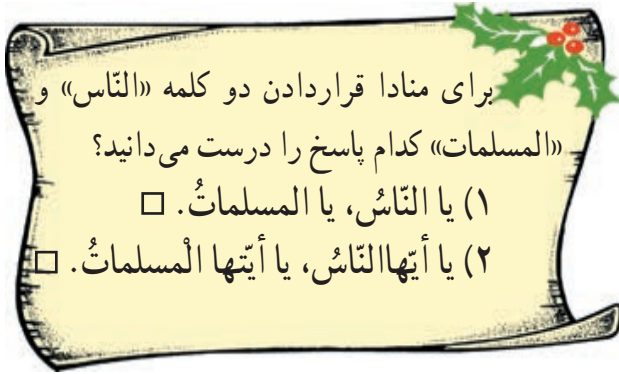
نکته

يا طالبُ، خُذْ هَذَا الْكِتَابَ . – عَيْنِ الْمُنَادَى .

يا طالِبَةٌ، خُذِي هَذَا الْكِتَابَ . – هل «طالب» و «طالبة» اسمٌ «عَلَم»؟

منادا هرگاه «عَلَم» نباشد، ولی مخاطب معینی را در نظر بگیرد، در این صورت نیز «مبنی بر ضم» و محلاً منصوب است. به چنین منادایی اصطلاحاً «نكرة مقصوده» می گویند.

بدانیم

بیشتر بدانیم

نتیجه :

منادی هرگاه همراه «أل» باشد، قبل از آن «أَيُّهَا» (برای مذکر) و «أَيُّهَا» (برای مؤنث) را می‌آوریم. در این صورت،

یا : حرف التّداء.

أَيُّ أو أَيُّةٌ؛ منادی نكرة مقصودة «مبني على الضّم» منصوب محلاً.

ها : حرف تنبيه.

الناس : عطف بيان (لأنّه جامد).

المسلمات : نعت (لأنّه مشتق).

فراموش نکنیم :

لفظ جلاله «الله» هر چند دارای «أل» است، در حالت ندا نیازی به کلمه «أَيُّ» ندارد؛ مانند : یا اللّهُ.

و گاهی حرف ندا حذف می‌شود و به جای آن «میم» مشدّد» در آخر آن می‌آید : اَللّهُمَّ = یا اللّهُ.

۱- به کیفیت ترجمه فعل مضارع، هنگامی که در جواب طلب واقع می‌شود، توجه کنیم. قبل از این گونه فعل‌ها، کلمه «تا» آورده می‌شود و خود این افعال به صورت التزامی ترجمه می‌شوند؛ مانند: أَحْسِنَ إِلَى النَّاسِ تَشْتَعِدُ قُلُوبَهُمْ. (به مردم احسان کن تا دل‌هایشان را به دست آوری.)

۲- در ترجمه فعل امر به فاعل آن توجه کنیم.

الف) سَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ : «به فرستاده خدا سلام کرد.»

سَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ : «به فرستاده خدا، سلام کن.»

ب) وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً : «و او از آسمان آبی را فرو فرستاد.»

أَنْزَلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ : «از آسمان برای ما غذایی فرو بفرست.»

۳- معانی کلماتی که برای ما نا آشنا است، با مراجعه به کلمات هم خانواده و یا قرائن موجود در جمله و در نهایت کتاب‌های لغت آشکار می‌شود.

***

آیات زیر را ترجمه کنید، سپس ترجمه خود را با یکی از ترجمه‌های قرآن کریم مقایسه کنید :

﴿إِذْ هَبَّ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ۖ قَالَ رَبِّ اسْرُخْ لِي صَدْرِي ۖ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ۖ وَاحْلُلْ عُقْدَةً

مِنْ لِسَانِي ۖ يَفْقَهُوا قَوْلِي ۖ وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي ۖ هَارُونَ أَخِي ۖ اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ۖ

وَاشْرِكْهُ فِي أَمْرِي﴾

***

أَسْئَلُ :

□ المعنى :

الف - طَغَى : جاری شد ○ طغیان کرد ○ حکومت کرد

ب - يَسِّرْ : سخت کن ○ آسان کن ○ حرکت کن

ج - عُقْدَةٌ : گره ○ کینه ○ بُغْض

د - اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي : پشت مرا به وسیله او محکم کن. ○ عذاب او را شدید کن. ○

□ عَيْنَ الصَّحِيحِ :

ماذا فَعَلَ فِرْعَوْنُ :

أَطَاعَ اللَّهَ. ○ اشْرَكَ بِاللَّهِ. ○ آمَنَ بِالنَّبِيِّ مُوسَى. ○

عَيِّنِ الْمُنَادَى وَاذْكُرْ نَوْعَهُ :

- ١- ﴿رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا﴾
- ٢- ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾
- ٣- يَا كُمَيْلُ، أَلْعَلُّمُ خَيْرٌ مِنَ الْمَالِ.
- ٤- اَللّٰهُمَّ، اَعْطِنِي بِصِيْرَةً فِي دِيْنِكَ.
- ٥- يَا خَادِمَ الْجِسْمِ، كَمْ تَسْعَى لِخِدْمَتِهِ؟! اَتَطْلُبُ الرَّبِيْحَ * مِمَّا فِيْهِ خُسْرَانُ*!؟

صَحِّحِ الْأَخْطَاءَ :

- يا رحمان، يا رحيم؛
يا مُجِيبَ الدَّعَوَاتِ، يا رافعَ الدَّرَجَاتِ؛
يا خَيْرَ العَافِرِوْنَ، يا خَيْرَ الرَّاظِقِيْنَ؛
يا ذا الجودَ و الإحسان، يا ذوالرَّحْمَةِ و الرِّضْوَانِ؛

(من دعاء جوشن كبير)

اُذْكَرِ الْإِعْرَابَ وَ التَّحْلِيلَ الصَّرْفِيَّ لِلْكَلِمَاتِ الَّتِي أُشِيرَ إِلَيْهَا بِخَطِّ :

يَا آلَ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ حُبُّكُمْ فَرَضٌ مِنَ اللَّهِ فِي الْقُرْآنِ أَنْزَلَهُ

الكلمة	التحليل الصرفي	الإعراب
بَيْتٍ		
فَرَضٌ		
أَنْزَلَ		
هُ		

التمرین الرابع

للتعريب :

- ۱- پروردگارا، ما را در خدمت به بندگانت توفیق بده.
- ۲- ای جوینده علم، با وجود مشکلات در کسب علم کوشا باش.

التمرین الخامس

عَيِّنِ الْمُرَادِفَ وَ الْمَضَادَّ : (=، ≠)

الرَّذَى ... الْمَوْت	الْحَيِّ ... الْمَيِّت	الدُّجَى ... الظَّلام
العُراة ... اللّابِسُونَ	السِّنِينَ ... الأعوام	سارَ ... ذَهَبَ
الرَّيْح ... الخُسْران	تاء ... ضَلَّ	اليَقْظة ... التَّوْم

الصورة الجمالية في القرآن الكريم

لیت - لعل

انسان موجودی آرمان‌گرا و آینده‌نگر است. چه بسیار اموری که در خیال خود می‌پروراند و جوایب تحقق مصادیق واقعی آن‌ها در عالم واقع می‌شود؛ هرچند خود واقف است که حصول چنین اموری یا سخت است و دشوار و یا آن که محال است و غیر ممکن. دو واژه «لیت - لعل» برای تمنی و آرزو به کار می‌رود.

«لیت» غالباً برای اموری به کار می‌رود که تحقق آن دشوار و یا قریب به محال است. ﴿يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ﴾ ای کاش آنچه به قارون داده شده بود (ثروتش) ما را می‌بود!

به دست آوردن ثروت قارون امری مستحیل و غیر ممکن نیست، اما به گونه‌ای است که حصولش برای متکلم بعید و قریب به محال است.

دانستن «قواعد» بدون رعایت و فهم مسایل «بلاغی» مفید فایده نیست! فهم و خواندن مسایل بلاغی را جدی بگیریم.

«صرف و نحو» و «بلاغت» دو پایه اصلی علوم ادبی هستند. فهم «ظاهر» در کنار شناخت «باطن» معنی پیدا می‌کند.

«لعل» برای اموری به کار می‌رود که امکان تحقق امر خواسته شده در آن هرچند سخت و دشوار باشد، اما امید دست یابی به آن دور از ذهن نیست.

﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانَ ابْنِ لِي صَرِّحاً لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ...﴾

فرعون می‌خواهد قصری را بسازد که بلندی‌اش به افلاک و آسمان‌ها برسد، شاید از این راه بتواند با خدای موسی (ع) به ستیز برخیزد. و از این رو کلامش را با «لعل» آورده تا از سویی سخت بودن آرزویش را بیان کند و از سویی دیگر ممکن الوقوع بودن آن را برای خود و اطرافیانش اظهار کند.

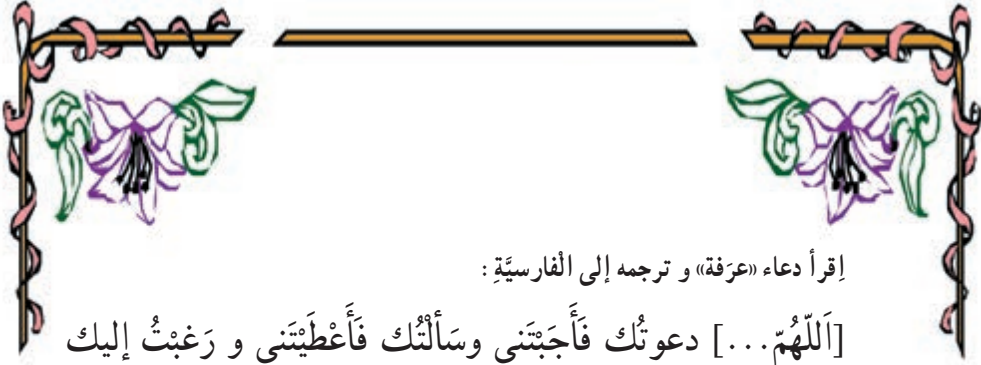
***

در آیات زیر وجوه بلاغی ادوات تمنی را بیان نموده و سپس آن‌ها را ترجمه کنید :

– ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾

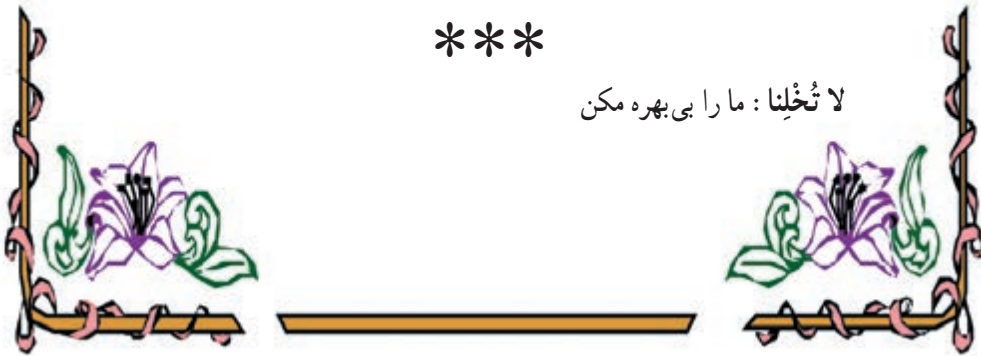
– ﴿يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾

– ﴿يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدُ الْمَشْرِقَيْنِ﴾

إقرأ دعاء «عرفة» و ترجمه إلى الفارسيّة :

[اللَّهُمَّ...] دَعَوْتُكَ فَأَجَبْتَنِي وَسَأَلْتُكَ فَأَعْطَيْتَنِي وَرَغِبْتُ إِلَيْكَ
فَرَحِمْتَنِي وَوَثِقْتُ بِكَ فَنجَّيْتَنِي وَ... اللَّهُمَّ... لا تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ وَ
لا تُخَلِّنا مِنْ رَحْمَتِكَ... وَ لا تَجْعَلْنَا مِنْ رَحْمَتِكَ مُحْرَمِينَ... وَ لا مِنْ
بَابِكَ مَطْرُودِينَ؛ يَا أَجودَ الْأَجودِينَ وَأَكْرَمَ الْأَكْرَمِينَ.

***

لا تُخَلِّنا : ما را بی بهره مکن